

antistollingsbehandeling bij patiënten met atherosclerotisch vaatlijden. In tegenstelling tot de Haagse en Leidse groep zijn wij van mening dat, gezien de weinig overtuigende resultaten elders in de wereld, dit nut bewezen dient te worden. Tot die tijd blijft het risico van grote bloedingen bij ons zwaar wegen. Wij zijn zeer benieuwd naar de resultaten van het onderzoek dat momenteel onder auspiciën van de Federatie van Nederlandse Trombosediensten wordt verricht bij patiënten boven de 60 jaar. Deze resultaten zullen echter pas over een aantal jaren bekend zijn. Daarna zal nog de vraag dienen te worden beantwoord of ook bij jongeren het nut van deze therapie opweegt tegen de nadelen. Vóór 1983 zal dit antwoord niet gegeven zijn. Tot die tijd zullen wij antistollingstherapie *niet* met een gerust hart langdurig kunnen gebruiken.

Rotterdam, oktober 1976

J. J. C. JONKER,  
G. J. H. DEN OTTOLANDER

### *Vagincarcinoom bij een jonge vrouw*

In de casuïstische mededeling van DE GRAAFF, SIREGAR-EMCK en VISSER (1976) wordt bij de therapeutische overwegingen gesteld dat bestraling onvoldoende leek. Uit de vermelde literatuur blijkt niet dat de resultaten na radiotherapeutische behandeling van het clear-cell-carcinoma vaginae slechter zijn dan na operatieve. Op grond van welke argumenten werd radiotherapeutische behandeling dan onvoldoende geacht?

Verder wordt gesteld dat door radiotherapeutische behandeling fistels kunnen ontstaan tussen urethra en vagina, en blaas en vagina. Zoals bekend is de kans op deze complicatie afhankelijk van eigenschappen van de tumor en de omgevende weefsels, zoals de omvang van de tumor, de mate van infiltratie van organen, met name in relatie tot het epitheel, de vascularisatie en oxygenatie. Op de tweede plaats is de kans op het ontstaan van fistels afhankelijk van bestra-

lingsfactoren zoals totale dosis, fractionering, omvang van het bestralingsvolume en dosisverdeling. Het moderne bestralingsapparaat en een totale dosis van 6000 rad in 6 weken, waarbij  $5 \times$  per week bestraald wordt, is de kans op het ontstaan van fistels minimaal en niet groter dan de kans op soortgelijke complicaties na operatieve behandeling. Fistels kunnen na een dergelijke bestraling alleen ontstaan op plaatsen waar tevoren tumorweefsel aanwezig was en zouden bij de beschreven patiënte altijd nog behandeld kunnen worden met dezelfde operatie die nu primair werd verricht.

Een belangrijk voordeel van primair radiotherapeutische behandeling zou voor deze patiënte geweest zijn dat geen mutilatie had plaatsgevonden en dat de functie van de blaas behouden had kunnen blijven.

*Literatuur:* GRAAFF, J. DE, M. T. W. SIREGAR-EMCK en G. VISSER (1976) *Ned. T. Geneesk.* 120, 1569.

Alphen aan den Rijn, september 1976 W. A. J. VAN DAAL

In het artikel van HERBST e.a. (1974) waarin een serie van 170 patiënten met een clear-cell-carcinoom wordt besproken, worden de verschillende behandelingsmethodes en hun resultaten geanalyseerd. Hun conclusie luidt: „Radiation therapy has also been effective for stage I vaginal cases. Over all, it appears to have been less successful than surgical treatment.” Gezien de grootte, de lokalisatie en de ingroei van de tumor werd voor een radicale chirurgische behandeling gekozen. Een radiotherapeutische behandeling is vanzelfsprekend overwogen doch het was onzes inziens onvoldoende zeker dat de overlevingskans in dat geval die van een chirurgische behandeling zou evenaren.

*Literatuur:* HERBST, A. L., S. J. ROBBY, D. C. POSKANZER e.a. (1974) *Amer. J. Obstet. Gynec.* 119, 713.

Amsterdam, oktober 1976

J. DE GRAAFF

## BERICHTEN

### *Buitenland*

#### AFRIKA

*Het drinkwatergebruik bij Sahara-bewoners.* Het natuurlijk water van de Sahara bevat veel zout. De woestijnbewoners gebruiken het dan ook in beperkte mate als drinkwater. Een beschrijving van hun drinkgewoonten geeft C. PAQUE, voormalig „chef de service de pédiatrie” van het Hôpital Avicenne te Rabat (*Nouv. Pr. méd.*, 2 okt. bl. 2087). Als het mogelijk is, gebruiken de Sahara-bewoners het water dat het minste zout bevat, en zij hebben het er voor over, tientallen kilometers af te leggen om het te bemachtigen. Vaak is dergelijk water echter onbereikbaar, en dan moeten zij genoeg nemen met water dat bv. een gram natrium per liter bevat. Daartegenover laten zij dan alle zout uit hun voedsel weg. Als het een enkele maal heeft geregend, en hun kamelen dus melk produceren, wordt dit hun enige drank, vaak zelfs hun enig voedsel. Als daarentegen door droogte de melk schaars wordt, komt het (zout-bevattende) water weer in aan-

merking. Maar de mensen slagen erin zich te beperken tot éénmaal drinken per dag en soms drinken zij zelfs in het geheel niet.

#### AUSTRALIË

*HBsAg in speeksel.* Aanvankelijk gold de opvatting dat hepatitis A via faecaal contact werd overgebracht, terwijl besmetting met hepatitis B uitsluitend via parenterale overdracht zou plaatsvinden. Dit laatste is onjuist gebleken, en het staat thans wel vast dat de besmetting met dit virus ook langs non-parenterale weg mogelijk is. Het hepatitis B-virus, althans het „hepatitis B surface antigen” (HBsAg) is echter nooit met zekerheid in faeces aangetoond, en proefnemingen, waarbij faeces-extract van patiënten met hepatitis B aan proefpersonen te slikken was gegeven, hadden negatieve resultaten: de besmetting sloeg nooit aan. Vermoedelijk is de faecaal-orale besmettingsweg dan ook onbelangrijk. Intussen was HBsAg echter ook aangetoond in urine, semen en vagina-excreet, zodat het steeds waarschijnlijker werd dat de besmetting ook langs venerische weg zou kunnen worden over-